

Okrugli stol: Etničnost i stabilnost Europe 21. stoljeća - položaj i uloga Hrvatske
Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 10. studenoga 2000.

Kruno Kardov

U Zagrebu je 10. listopada, u prostorijama Otvorenog društva Hrvatske, u organizaciji Silve Mežnarić s Instituta za migracije i narodnosti održan okrugli stol *Etničnost i stabilnost Europe 21. stoljeća - položaj i uloga Hrvatske*. Institut, koji pod ovim imenom postoji još od 1984. (kada je došlo do ujedinjenja Odsjeka za migracije i nacionalnosti i Centra za migracije) i kojemu su glavna područja interesa pitanja vezana uz unutarnje i vanjske migracije i etničnost, već je poznat hrvatskoj akademskoj javnosti po sličnim događajima i svojom bogatom istraživačkom i izdavačkom djelatnošću. Ovaj Okrugli stol organiziran je u okviru višegodišnjeg znanstvenog projekta *Etnički razvitak europskih nacija - položaj i uloga Hrvatske*.

Okrugli stol uspio je okupiti 30-tak sudionika s različitih područja znanstvenog bavljenja (sveučilišne profesore i djelatnike znanstveno-istraživačkih instituta iz Hrvatske i Slovenije, studente, aktiviste ili voditelje pojedinih nevladinih organizacija kao i djelatnike pojedinih državnih institucija) s ciljem, po riječima organizatorice, pregledavanja, klasificiranja i suočavanja raznorodnih koncepata etničnosti i identiteta. Cilj je također bio pokušati dati obrise potencijala tih koncepata za stabilnost/nestabilnost Europe u sljedećem razdoblju te barem naslutiti ili načeti socijalne i *policy* implikacije etničnosti za programe stabilnosti u Jugoistočnoj Europi.

Skup je, po svojoj formi, bio podijeljen u četiri tematska bloka od kojih se svaki sastojao od ključnog izlaganja i diskusija unaprijed prijavljenih diskutana nakon čega su slijedile uvijek žive rasprave. Tematski blokovi redom su nosili naslove ***Stabilnost, sigurnost, manjine - uvodna izlaganja; Europe, mape, granice; Identiteti - koncepti, metode i Zajednice budućnosti***.

Kako bi se dobio što bolji uvid u konferenciju, "protrčat" ćemo kroz ključna izlaganja.

U prvom, uvodnom bloku u izlaganju "Etničke manjine i sigurnost Jugoistočne Europe" Siniša Tatalović ističe kako su države na jugoistoku Europe u traženju svoga sustava sigurnosti suočene s izazovima etničkih konflikata koji su, ujedno, stvorili najveće krizno žarište u Europi. Razdiobom činioca koji utječu na sigurnost tih/ovih prostora na (1) unutarnje stanje to jest unutardržavne etničke konflikte i (2) odnose među državama, Tatalović kreće u kraću analizu pojedinih "problematičnih" područja. Tako se, između ostalih, dobio dojam o problemima koji se javljaju oko manjina u Bugarskoj, Grčkoj ili pak zemljama nastalim raspadom SFRJ, odnosno problemima oko međudržavnih sukoba između Grčke i Turske (Cipar), Jugoslavije i Albanije (Kosovo) ili

u perspektivi Makedonije i Grčke, Albanije te Bugarske. Kako analize etničkih konflikata pokazuju da se ne čini pogodnim prakticanje nacionalne subordinacije, prisilne asimilacije ili eliminacije kultura etničkih manjina, a niti bi se postigla veća sigurnost uspostavom "velike" države na ovom području, Tatalović ističe kao jedini mogući izlaz demokratiziranje država i u potrebnoj mjeri zaštita ljudskih i građanskih prava pripadnika etničkih manjina.

Drugi blok ostaje pod dojmom izlaganja Tončija Kuzmanića o "četiri Europe". Kao bitne, mogu se istaći dvije teze: postoji više Europa ("tri i pol pod-Europe") i sve Europe su apolitične. Prva je anglosaksonska Europa za koju je karakteristična liberalnost, koja nastaje poslije II. svjetskog rata i to je pod-Europa koja čini NATO savez. Druga pod-Europa je generacije 50-tih i nastaje na točki udruživanja Njemačke i Francuske; ona je zapravo EU i za nju je karakteristična nacional-demokratskost. Treća pod-Europa je kršćansko-katolička i jedina je pod-Europa, napominje Kuzmanić, koja je funkcionirala kao Europa, a najutjecajnija je u tekstovima Otta von Habsburga. četvrta Europa je rezidua ili, kako je Kuzmanić naziva, Još-ne-pod-Europa. Ona je "marginalno mjesto isključeno iz analitičkog diskursa" i nastupa kao predpolitički ili antipolitički koncept. Još-ne-pod-Europa "neprestano se bori i razmišlja" između prethodnih triju. Nadalje, za sve tri pod-Europe vrijedi isti princip funkcioniranja - princip širenja, "a to što se širi širi se na račun onoga ne-Europa". Isto tako za sve tri Europe, a tu dolazimo do druge teze, vrijedi radikalna antipolitičnost: za NATO sve su granice suvišne jer su prepreka razvoja i sigurnosti, za katoličku je antipolitičnost "samorazumljiva", dok u trećoj, preko Joschke Fischera, vlada "kantovska antipolitičnost".

Glavna zamjerka koja je bila upućena ovome izlaganju može se iskazati otprilike na sljedeći način: ako 'mi' nismo Europa, odnosno u Europi, gdje smo onda?

U trećem bloku prikazat ćemo izlaganje Ivana Burića "Analitičke pretpostavke postmodernih identiteta". Burić definira identitet kao "sistematsko uspostavljanje i označavanje između individua, kolektiviteta, individua i kolektiviteta, s obzirom na njihove odnose sličnosti i različitosti." Kao naročito bitne 'postmoderne manifestacije' u strukturi socijalnog svijeta, što se izražava i u području strukturiranja "postmodernih identiteta", Burić izdvaja: nastanak 'postmodernog ekonomskog sistema', pojavu 'postmodernih obrazaca socijalne stratifikacije', utjecaj medija na strukturu svakodnevnoga iskustva, sve veće značenje životnih stilova u konstrukciji socijalnih identiteta i pojavu novih formi ideologizacije identiteta koji se javljaju kao reakcija na novi društveni kontekst (različite vidove globalizacije). Na temelju ovoga, izdvajaju se analitičke pretpostavke o prirodi postmodernih identiteta, no njih ovdje nećemo posebno navoditi.

Zadnji blok je, nažalost, zbog podužih izlaganja poprilično odmakao od vremena predviđenog za početak, što je rezultiralo skraćivanjem dopuštenog vremena za izlaganja u ovom bloku. U izlaganju pod naslovom "Hrvatska etničnost u europskom prostoru" Ivo Paić bavi se pitanjima: što je 'hrvatska etničnost', što je 'europski prostor' i pod kojim uvjetima se može reći ili odreći da je hrvatska etničnost u europskom prostoru? Između ostaloga, kao bitnu tezu Paić navodi kako stoljećima stvarana priča "utetovirana" u svijest ljudi, nakon ozbiljenja, nije dovoljna za sada važeću orijentaciju, a niti su u njoj za tu orijentaciju pripremljena dovoljna sredstva 'samo-re-opisa'.

Usprkos činjenici da je skup trajao samo jedan dan, što može imati iscrpljujući maratonski efekt, možemo ustvrditi da je Okrugli stol postigao zadani cilj. Da je tomu tako, potvrdit će i zbornik u kojemu će biti objavljeni prilozi sa skupa koji će izdati Hrvatsko sociološko društvo i Institut za migracije i narodnosti sredinom 2001. godine.